

Sygn. akt III UK 462/19

POSTANOWIENIE

Dnia 24 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania P. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S.
z udziałem T. G., K. G., K. H., M. H., P. H., D. Spółki z ograniczoną
odpowiedzialnością w S., E. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.
o ustalenie płatnika składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 24
listopada 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej odwołującej się
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 25 września 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

I. odrzuca skargę kasacyjną;

**II. oddala wniosek Zakładu Ubezpieczeń Społecznych
Oddziału w S. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

P. Spółka z o.o. w S. wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 25 września 2018 r., III AUa (...), oddalającego jej apelację od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 3 czerwca 2016 r., VII U (...), oddalającego odwołanie tej Spółki od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. stwierdzających, że T. G., K. G., K. H., M. H., P. H. podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, chorobowemu i wypadkowemu jako pracownicy płatnika składek P. Spółki z ograniczoną

odpowiedzialnością w S. w rozumieniu art. 8 ust. 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w okresach wskazanych w indywidualnych decyzjach, z podstawą wymiaru składek szczegółowo wskazaną w każdej z tych decyzji oraz stwierdzających, że płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne i ubezpieczenie zdrowotne z powyższego tytułu jest P. Sp. z o.o. w S.

Skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów prawa materialnego:

1) art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266; dalej ustawa systemowa) w związku z art. 2 k.p. - przez jego błędną wykładnię skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającą na uznaniu, iż przepis ten rozszerza pojęcie pracownika na dalszą aktywność pracownika w ramach umowy cywilnoprawnej, jeżeli w jej ramach świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy, w sytuacji gdy w istocie przepis ten, w przypadkach nim przewidzianych, przewiduje jedynie obowiązek objęcia strony świadczącej usługi ubezpieczeniami społecznymi na takich samych zasadach jak pracownika;

2) art. 18 ust. 1a w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej - przez jego błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającą na uznaniu, iż odwołująca się jest płatnikiem składek na ubezpieczenie społeczne za zainteresowanych w niniejszej sprawie z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez zainteresowanych, będących jednocześnie pracownikami odwołującej się, z podmiotami trzecimi, tj. D. Sp. z o.o. i E. Sp. z o.o., w sytuacji, gdy - wbrew ocenie Sądu - przepis ten nie modyfikuje generalnej zasady, iż jednostka organizacyjna pozostająca z osobą fizyczną w stosunku prawnym uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi, jest płatnikiem składek w stosunku do tej osoby.

Ewentualnie, na wypadek nieuwzględnienia przez Sąd Najwyższy powyższych zarzutów dotyczących naruszenia prawa materialnego, z ostrożności procesowej, skarżona zarzuciła naruszenie niżej wymienionych przepisów prawa materialnego:

1) art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w związku z art. 84 oraz art. 217 Konstytucji RP, przez ich błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, polegającym na wykreowaniu przez sądy obowiązku

ponoszenia przez odwołującą się Spółkę daniny publicznej, jaką są składki na ubezpieczenie społeczne, w drodze wykładni rozszerzającej art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, podczas gdy zgodnie z przepisami art. 84 i art. 217 Konstytucji RP, obowiązek ponoszenia ciężarów i świadczeń publicznych powinien być normowany wyłącznie przez akt rangi ustawowej, zaś zakaz rozszerzającego interpretowania przepisów dotyczy nie tylko wyjątków, ale także przepisów nakładających obowiązek płacenia tych danin;

2) art. 18 ust. 1a ustawy systemowej w związku z art. 2 Konstytucji RP, przez jego błędną wykładnię, skutkującą niewłaściwym zastosowaniem, w zakresie w jakim przepis ten nakłada na odwołującą się - jako płatnika - obowiązek opłacenia składek na ubezpieczenie społeczne zainteresowanych w niniejszej sprawie z tytułu umów cywilnoprawnych zawartych przez zainteresowanych, będących jednocześnie pracownikami odwołującej się, z podmiotami trzecimi, tj. D. Sp. z o.o. i E. Sp. z o.o. w sytuacji, gdy jednocześnie w przepisach prawa nie przewidziano instrumentów prawnych służących wykonaniu przez odwołującą się nałożonych na nią obowiązków (w szczególności ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne), co stanowi naruszenie zasady zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz zasady demokratycznego państwa prawnego;

3) art. 2 Konstytucji RP w związku z art. 68 ust. 1 pkt 7 i 8 oraz art. 83d ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie w okolicznościach niniejszej sprawy i nieuwzględnienie faktu, iż oddalenie apelacji P. Sp. z o.o. i w konsekwencji utrzymanie w mocy orzeczenia Sądu pierwszej instancji oraz spornej decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. będzie stanowiło naruszenie fundamentalnych zasad demokratycznego państwa prawnego, tj. nieretroakcji prawa i jego wykładni oraz zaufania do organów państwa.

Skarżąca wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazując na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości oraz występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego. Wyjaśniła, że potrzeba wykładni dotyczy art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w związku z art. 2 k.p. oraz art. 18 ust. 1a w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej. Jej zdaniem, istotne wątpliwości budzi przyjęta przez Sądy obu instancji literalna wykładnia art. 8

ust. 2a ustawy systemowej, zgodnie z którą na podstawie tego przepisu następuje rozszerzenie definicji pracownika względem definicji zawartej we wskazanym przepisie Kodeksu pracy, co z kolei wiąże się z koniecznością powiązania art. 8 ust. 2a z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej, który zawiera definicję płatnika składek, a nadto z art. 18 ust. 1a ustawy systemowej, z którego wynika konieczność uwzględnienia w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne również przychodu uzyskanego przez pracownika z tytułu wskazanych w tym przepisie umów cywilnoprawnych. Taka wykładnia przepisów prowadzi, zdaniem Sądu pierwszej i drugiej instancji, do uznania, iż obowiązek zapłaty składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne za pracowników pracodawcy, świadczących na jego rzecz pracę na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z podmiotami trzecimi, z tytułu przychodów uzyskiwanych na podstawie tych umów cywilnoprawnych, spoczywa na pracodawcy jako płatniku. Oznacza to, iż takiego zleceniobiorcę, wykonawcę dzieła czy agenta należy traktować na gruncie ubezpieczeń społecznych jak pracownika wykonującego pracę w ramach klasycznego stosunku pracy. W konsekwencji to pracodawca powinien zgłosić wskazane osoby do ubezpieczenia społecznego oraz ustalić, obliczyć, potrącić i terminowo odprowadzić składki na ubezpieczenia społeczne. W ocenie skarżącej, przyjęta przez Sądy obu instancji wykładnia przytoczonych powyżej przepisów (wykładnia wyłącznie literalna) nie daje się pogodzić z wykładnią systemową i funkcjonalną. Taka bowiem interpretacja pozostaje w sprzeczności z ustalonym w ustawie systemowej sposobem obliczania i odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne. Zdaniem skarżącej, prawidłowa wykładnia art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w związku z art. 2 k.p. oraz art. 18 ust. 1a w związku z art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej prowadzi do uznania, iż wskazanie w treści art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, że osobę świadczącą na rzecz pracodawcy pracę na podstawie umowy zawartej z osobą trzecią należy traktować jak pracownika, oznacza jedynie odwołanie się do obowiązku ubezpieczeń oraz sposobu obliczania i odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne (tak jak za pracownika). Dyspozycja tego artykułu nie wpływa jednak w żadnej mierze na stosunki „pozaubezpieczeniowe”, a w szczególności nie może zmieniać treści stosunków cywilnoprawnych łączących

strony występujące w ramach tych stosunków. Przepis art. 8 ust. 2a ustawy systemowej stanowi ustawową gwarancję objęcia ubezpieczeniami społecznymi również osób, które w ramach umowy cywilnoprawnej wykonują pracę na rzecz własnego pracodawcy. Pozwoli to bowiem zabezpieczyć ich przyszłe świadczenia. Regulacja ta jednak w żadnej mierze nie zmienia ogólnych zasad w zakresie obowiązku obliczania i odprowadzania składek, do czego zawsze zobowiązany jest podmiot, który dane należności wypłaca. Z prezentowanym stanowiskiem odwołującej się koresponduje treść art. 18 ust. 1a ustawy systemowej. Przepis ten stanowi bowiem jedynie modyfikację ogólnej zasady ustalania podstawy wymiaru składek w tym sensie, iż nakazuje uwzględnić w tej podstawie także należności wypłacane w ramach stosunków prawnych traktowanych jak pracownicze dla celów ubezpieczeń społecznych. Nie prowadzi to jednak do modyfikacji pojęcia płatnika składek i nie wpływa na zmianę podmiotu zobowiązanego do obliczania i odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne za osoby wykonujące pracę na rzecz własnego pracodawcy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z podmiotami trzecimi. Odniesienie się przez Sąd Najwyższy do podniesionych pozwoły wyjaśnić nasuwające się w procesie stosowania prawa wątpliwości interpretacyjne oraz zapewni zgodność z prawem rozstrzygnięć wydawanych przez sądy i organy w sprawach dotyczących objęcia ubezpieczeniem społecznym osób świadczących pracę na rzecz swojego pracodawcy na podstawie umów cywilnoprawnych zawartych z podmiotami trzecimi.

Na wypadek nieuwzględnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, skarżąca wniosła o jej przyjęcie z uwagi na występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego:

„Czy w świetle art. 84 i art. 217 Konstytucji RP dopuszczalne jest nałożenie na pracodawcę, którego pracownik zawarł umowę cywilnoprawną z osobą trzecią, na podstawie której to umowy świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy, obowiązku ustalania, obliczania, potrącania i terminowego odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą

trzecią, w drodze rozszerzającej wykładni art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej?”

W przypadku pozytywnej odpowiedzi na powyższe pytanie:

„Czy pracodawcy, zobowiązanemu na podstawie art. 18 ust. 1a w związku z art. 8 ust. 2a ustawy systemowej do ustalenia, obliczenia, potrącenia i terminowego odprowadzenia składek na ubezpieczenia społeczne od przychodu uzyskanego przez jego pracownika z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej zawartej z osobą trzecią, jeśli praca ta świadczona jest na rzecz tego pracodawcy, przysługują instrumenty prawne uprawniające do żądania od pracownika oraz od osoby trzeciej, z którą pracownik ten związany jest jedną z umów cywilnoprawnych wskazanych w art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, informacji o istnieniu ważnie zawartej umowy cywilnoprawnej między pracownikiem a osobą trzecią oraz treści tej umowy cywilnoprawnej, w szczególności w odniesieniu do informacji o wysokości wynagrodzenia ustalonego pomiędzy stronami umowy cywilnoprawnej, stanowiącego podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne za tego pracownika?”

Skarżąca, uzupełniając brak skargi kasacyjnej, wskazała, że wartość przedmiotu zaskarżenia w stosunku do T. G. wynosi 1.526 zł, w stosunku do K. G. 4.021 zł, w stosunku do K. H. 71 zł, w stosunku do M. H. 116 zł, w stosunku do P. H. 310 zł.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniósł o odmowę przyjęcia jej do rozpoznania, ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącej kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych przedmiot rozpoznania sprawy sądowej wyznacza decyzja organu rentowego, od której wniesiono odwołanie (art. 477⁹ k.p.c., art. 477¹⁴ k.p.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601; z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, LEX nr 583831; z dnia 22 lutego 2012 r., II UK 275/11, LEX nr 1215286 czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2010 r., II UK 309/09, LEX nr 604210), w granicach jej treści i zakresu odwołania.

W orzecnictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że sprawa o objęcie obowiązkiem ubezpieczenia społecznego, o której mowa w art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c., to sprawa, w której spór dotyczy istnienia obowiązku podlegania danej osoby fizycznej ubezpieczeniom społecznym z któregośkolwiek tytułu wymienionego w art. 6 ustawy systemowej. W rezultacie, w sprawie, w której adresat decyzji organu rentowego zaprzecza, że jest płatnikiem składek należnych za ubezpieczonego, spór przedmiotowo dotyczy składek na ubezpieczenia społeczne, a nie podlegania ubezpieczeniu. Sprawa ta nie należy zatem do kategorii wymienionej w art. 398² § 1 zdanie drugie k.p.c., a o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 stycznia 2017 r., II UZ 68/16, LEX nr 2209114; z dnia 21 kwietnia 2015 r., II UZ 8/15, OSNP 2017 nr 3, poz. 34; z dnia 15 kwietnia 2015 r., I UK 470/14, LEX nr 1751284; z dnia 5 grudnia 2017 r., I UZ 52/17, LEX nr 2434481; z dnia 16 czerwca 2020 r., I UK 330/19, LEX nr 3033209).

Przedmiot sporu w tej sprawie, a w konsekwencji także przedmiot zaskarżenia, wynika z przyjętej w art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych konstrukcji uznania osoby wykonującej pracę na podstawie umowy cywilnoprawnej na rzecz własnego pracodawcy za jego pracownika, która wykładana jest w dotychczasowym orzecnictwie Sądu Najwyższego ze względu na cel zapewnienia opłacania składek na ubezpieczenie społeczne. Uznaje się, że w powołanym przepisie pojęcie pracownika jest rozszerzone na jego dalszą aktywność w ramach umowy cywilnoprawnej, jeżeli w jej ramach świadczy pracę na rzecz swojego pracodawcy. Także w zakresie tej sfery aktywności jest on zatem uznawany - na potrzeby ubezpieczeń społecznych - za pracownika tego właśnie pracodawcy, w związku z czym płatnikiem składek z tego tytułu jest pracodawca (art. 4 pkt 2 lit. a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a przychód z tytułu umowy cywilnoprawnej uwzględnia się jedynie w podstawie wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe tego pracownika - art. 18 ust. 1a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09, OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 22 lutego 2010 r., I UK 259/09, niepublikowany; z dnia 11 maja 2012 r., I UK 5/12, OSNP

2013 nr 9-10, poz. 117; z dnia 18 października 2011 r., III UK 22/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 266; z dnia 18 marca 2014 r., II UK 449/13, LEX 1451362; z dnia 3 kwietnia 2014 r., II UK 399/13, niepublikowany; z dnia 23 maja 2014 r., II UK 445/13, LEX nr 1475168; z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 447/13, LEX nr 1480061).

W związku z powyższym skarga kasacyjna podlega odrzuceniu na podstawie art. 398⁶ § 3 w związku z art. 398⁶ § 2 k.p.c.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji. Koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie zawarto argumentów uzasadniających jej odrzucenie, nie mogą być - w razie odrzucenia skargi przez Sąd Najwyższy - uznane za koszty celowej obrony (art. 98 § 1 w związku z art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c.). W związku z tym zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniosek strony pozwanej o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego oddalono.